

Talousvaliokunta

TaV@eduskunta.fi

Hallituksen esitys laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta (HE 7/2024 vp)

Esityksessä ehdotetaan, että alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevia säännöksiä muutettaisiin sallimalla luvanvaraiseen vähittäismyyntiin enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien lisäksi myös enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät käymisteitse valmistetut alkoholijuomat.

Valmisteltu esitys on osa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman toimeenpanoa. Hallitusohjelman mukaisesti hallitus uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan ja jatkaa vuonna 2018 tehtyä alkoholilain kokonaisuudistusta. Hallituksen tavoitteena on reilun ja avoimen kilpailun edistäminen. Hallitusohjelmassa on sovittu useista alkoholikauppaa koskevista markkinoiden avaamiseen ja kilpailun lisäämiseen liittyvistä lainsäädäntömuutoksista.

Ehdotetut muutokset

Alkoholilain 17 §:n 1 momentissa tarkoitettu alkoholijuomien vähittäismyyntilupa koskee nykyisin kaikkia enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia. Pykälään lisättäisiin, että vähittäismyyntilupa koskisi myös 5,5 - 8,0 tilavuusprosenttia sisältäviä käymisteitse valmistettuja alkoholijuomia.

Lain 26 §:ssä säädetään alkoholiyhtiölle myönnettävästä vähittäismyyntiluvasta. Edellä mainittu lisäys otettaisiin huomioon tässä pykälässä viittaamalla lain 17 §:n 1 momenttiin.

Pääasialliset vaikutukset

Alkoholijuomien valmistus, myynti ja markkinointi tuottavat yhteiskunnalle yli miljardin verotuloja, erilaisille yrityksille miljardien elinkeinotuloja ja alkoholin valmistukseen, myyntiin ja markkinointiin osallistuville ihmisille töitä. Toisaalta alkoholinkäyttö aiheuttaa yhteiskunnalle, yrityksille ja yksilöille miljardien eurojen välittömiä ja välillisiä kustannuksia. Alkoholin myynnin ja kulutuksen lisääntyminen lisää sekä valmistukseen ja myyntiin liittyviä tuloja että alkoholin kulutukseen liittyviä menoja ja kustannuksia.

Esitys mahdollistaisi nykyisin Alkon 373 myymälässä myytävien 5,6 –8,0 –prosenttisten käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien vähittäismyynnin myös vähittäismyyntiluvan haltijoille, joita on yhteensä noin 6 300. Muutoksen kohteena olevien oluiden, viinien ja siiderien saatavuus ja valikoima paranisi ja niiden hinnat voisivat jonkin verran kilpailun lisääntyä myös alentua. Lakiesityksen seurauksena Alkon osuus alkoholijuomien kokonaisymynnistä hieman laskisi, kaupan osuus hieman nousisi ja anniskelun osuus pysyisi suunnilleen samana.

Lakiehdotuksen välittömien vaikutusten voidaan arvioida olevan yleisellä tasolla todennäköisesti melko vähäisiä. Esimerkiksi muut alkoholi- ja kuluttajamarkkinoihin vaikuttavat taloudelliset tekijät, kuten

alkoholiverotuksen korotus, mahdolliset juomakulttuurissa tapahtuvat muutokset ja markkinoinnin tai ostovoiman muutokset voivat lähivuosina peittää alleen tämän lakiehdotuksen aiheuttamia vaikutuksia.

Taloudelliset vaikutukset

Alkoholiveron tuotto vuonna 2022 oli noin 1 497 miljoonaa euroa. Oluen osuus verotuotosta on suurin, lähes 600 miljoonaa euroa. Lakimuutos voi lisätä erityisesti oluen kokonaismyyntiä (100% alkoholina), jolloin valtaosa verotulojen kasvusta seuraisi juuri oluen myynnin kasvusta. Vuositasolla lakiesityksen arvioitaisiin lisäävän alkoholijuomaveron tuottoja valtiolle noin kymmenellä miljoonalla eurolla. Vastaavasti hallituksen valmisteleva oluen alkoholiveron alennus pienentäisi verotuottoa noin 25 miljoonalla eurolla.

Toisaalta mikäli alkoholin kulutus kasvaisi lakiesityksen seurauksena, kasvaisivat todennäköisesti myös alkoholihaitat sekä niistä johtuvat välittömät ja välilliset kustannukset. Alkoholi on esimerkiksi monien sairauksien taustatekijä ja näiden sairauksien hoidosta aiheutuu kustannuksia sosiaali- ja terveystaloudelle. Yleisimpiä alkoholin käyttöön liittyviä terveyshaittoja ovat alkoholin vaikutukset erilaisiin syöpäsairauksiin, mielenterveyden ongelmiin sekä verenkierto- ja ruuansulatuselimistön sairauksiin. THL on arvioinut alkoholin käytön haittojen aiheuttaneen julkiselle taloudelle arviolta noin 640–940 miljoonan euron välittömät kustannukset vuonna 2020.

Alkoholista aiheutuvien terveyshaittojen kuormitus sosiaali- ja terveystaloudelle on merkittävä. Alkoholisairaudet aiheuttivat vuonna 2021 noin 37 000 hoitajaksoa terveydenhuollon vuodeosastoilla. Lisäksi alkoholista aiheutuvien terveyshaittojen taloudellinen kustannusvaikutus hyvinvointialueille on eri suuruinen eri puolilla maata, mistä esimerkkinä on alkoholisairastavuusindeksi, joka vaihteli vuosina 2019–2021 Pohjois-Karjalan 148,4:n ja Pohjanmaan 54,5:n välillä.

Alla olevassa taulukossa 1 on esitetty arvioituja alkoholin aiheuttamia välittömiä kustannuksia vuonna 2020. Haittakustannusten minimi ja maksimi ovat laskennallisia arvioita, joiden väliin todellisten kustannusten oletetaan sijoittuvan.

	Min	Max
Kustannukset yhteensä (milj. euroa)	638,5	940,1
Terveydenhuolto	95,4	206,5
Eläkkeet ja sairauspäivärahat	169,2	223,5
Sosiaalipalvelut ja -turva	116,4	245,9
Järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito	176,8	176,8
Oikeusjärjestelmä ja vankeinhoito	80,7	87,5

Taulukko 1. Alkoholin aiheuttamat välittömät kustannukset vuonna 2020¹.

Terveydenhuollon osalta kustannuslaskelmat todennäköisesti tuottavat aliarvion, koska alkoholiehtoiset tapahtumat, kuten päivystyskäynnit, ovat oletettavasti aliraportoituja rekisteritiedoissa. Lisäksi niissä ei ole otettu huomioon sairauksia, joiden syntyyn voi osittain liittyä alkoholin liikakäyttö, mutta jotka eivät ole ICD-10 tautiluokituksen mukaan varsinaisia alkoholisairauksia. Alkoholista aiheutuvien negatiivisten

¹ THL - Päihdetilastollinen vuosikirja 2022: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146004/URN_ISBN_978-952-408-009-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

terveysvaikutusten osalta on myös huomioitava, että niiden osalta negatiiviset välittömät ja välilliset kustannukset eivät realisoitu väestön keskuudessa heti, vaan negatiiviset kerrannaisvaikutukset kasaantuvat keskipitkällä aikavälillä väestössä asteittain. Tämä osaltaan vaikeuttaa negatiivisten terveyshaittojen tarkempaa kustannusten laskemista ja arvioimista tässä ajan hetkessä.

Mikäli alkoholin aiheuttamien välittömien kustannuksien arvioidaan kasvavan samassa suhteessa alkoholin kulutuksen kanssa, aikaisemmin arvioitu 0,5-1 prosentin kasvu alkoholin tilastoidussa kulutuksessa johtaisi korkeintaan noin 10 miljoonaan euron kustannusten kasvuun, kun tarkastellaan ainoastaan taulukon 1 mukaisia alkoholin aiheuttamia välittömiä kustannuksia. Tämän lisäksi alkoholi aiheuttaa yhteiskunnalle erilaisia välillisiä kustannuksia. Näitä ovat muun muassa alkoholiehtoisten kuolemien ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisten aiheuttamat tuotantopanosmenetykset.

Vaikutukset yrityksiin

Esitys lisäisi yleisesti markkinoiden toimivuutta ja kilpailua, sillä se mahdollistaisi nykyisin Alkon 373 myymälässä myytävien 5,6 –8,0 –prosenttisten käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien vähittäismyynnin myös vähittäismyyntiluvan haltijoille, joita on yhteensä noin 6 300.

Alkon liikevaihto vuonna 2022 oli noin 1,2 miljardia euroa ja mainitut alkoholijuomat muodostavat siitä nykyisin noin kolme prosenttia. Lakiesityksen kohteena olevan vähittäismyynnin arvo on siten nykyisin joitakin kymmeniä miljoonia euroja. Vaikka merkittävä osa näiden alkoholijuomien myynnistä siirtyisi Alkosta luvanvaraiseen vähittäismyyntiin, muutoksella voidaan arvioida olevan melko vähäisiä välittömiä taloudellisia vaikutuksia Alkon myyntiin.

Suurin osa vähittäismyyntiluvan haltijoista on päivittäistavarakauppoja. Päivittäistavaramyynnin arvo Suomessa vuonna 2022 oli 21,6 miljardia euroa, ja alaa hallitsee kaksi kauppaketjua: S-ryhmä 47 prosentin markkinaosuudella ja K-ryhmä 35 prosentin osuudella. Vuonna 2022 päivittäistavarakaupassa myytiin alkoholijuomia noin 1,8 miljardilla eurolla. Lakiesityksen seurauksena päivittäistavarakaupan myynti voisi kasvaa korkeintaan hieman yli 50 miljoonalla eurolla. Hieman yli 50 miljoonan euron myynnin lisäys olisi enintään joitakin prosentin kymmenesosia koko päivittäistavaramyynnin arvosta. Euromääräisen myynnin kasvuun vaikuttaa kuitenkin merkittävästi se kasvaako päivittäistavarakaupan litramääräinen myynti esityksen seurauksena. Mikäli kaupan alkoholijuomien litramääräinen myynti ei lisääntyisi juuri lainkaan, euromääräinen myynti lisääntyisi pääosin vain alkoholipitoisuuden noususta johtuvan alkoholiverotuksen nousun verran. Päivittäistavarakaupan kokonaismyyntiin uudistus ei kokonaisuudessaan vaikuttaisi merkittävästi, mutta uudistuksen voidaan nähdä olevan päivittäistavarakaupan näkökulmasta erittäin positiivinen. Alkoholijuomien osuus elintarvikemyynnistä on suurin pienimmissä kaupoissa. Näiden kauppojen elinvoimaisuuteen uudistuksella voidaan arvioida olevan positiivisia vaikutuksia.

Vaikutukset kotitalouksien ja kuluttajien asemaan

Vaikka alkoholijuomien saatavuutta lisättäisiin melko vähän, kotitalouksille ja kuluttajille välittömät taloudelliset vaikutukset olisivat myönteisiä alkoholijuomien valikoiman laajentuessa aiemmasta. Muutoksen kohteena olevien oluiden, viinien ja siiderien saatavuus paranisi ja niiden hinnat voisivat jonkin verran kilpailun lisääntyttyä myös alentua.

Uudistus hyödyttää päivittäistavarakaupan asiakkaita tuomalla näille aiempaa runsaamman valikoiman 5,6-8,0 prosenttisia käymisteitse valmistettuja alkoholijuomia. Ostomahdollisuudet paranevat kyseisen tuoteryhmän osalta kaikkialla Suomessa, mutta erityisen paljon harvaan asutuilla alueilla, joissa etäisyys lähimpään Alkon myymälään ovat olleet pitkiä.